

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Статистичний щорічник України за 2006 р./ Державний комітет статистики України. За редакцією О.Г. Осауленка. – К.: Інфодиск, 2007. – С. D. 2. Пасичный В.Н. Сыровяченые и сыровяленые колбасы не только по ДСТУ / В.Н. Пасичный // Мясное Дело – 2007 – №2 – С. 33–35. 3. Если вы любите колбасу - не забывайте это! / «Коммерсант-Украина». www.uga-report.org.ua/ 4. Фадей А. Рынок мяса и мясных продуктов Украины / А. Фадей // Мясное дело. – №5 – 2008. – С. 44–51. 5. Абрамешин А.Е. Инновационный менеджмент. Учебник для вузов / Абрамешин А.Е., Воронина Т.И., Молчанова О.П., Тихонова Е.А., Шленов Ю.В.; Под редакцией д-ра экон. наук, проф. О.П. Молчановой. – М.: Вита-Пресс, 2001. – 272 с.: ил.

УДК 339.13.637

Г.І. Лановська

аспірант кафедри фінансів

Національний університет харчових технологій

ВПЛИВ СИРОВИННОЇ БАЗИ НА РОЗВИТОК ВИРОБНИЦТВА М'ЯСОПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ

Досліджено питання формування сировинної бази та її впливу на розвиток м'ясопереробного виробництва в Україні.

***Ключові слова:** споживчий ринок, м'ясо, м'ясопродукти, м'ясопереробне виробництво, тваринництво, птахівництво.*

ВСТУП

Ситуація, яка склалась на ринку м'яса та м'ясопродуктів України, досить довго влаштувала всіх: владу, контролюючі органи, виробника та споживача. Однак вступ України в СОТ внесло нові правила гри на споживчому ринку, а також великий вплив на теперішню структуру виробництва м'яса та м'ясопродуктів і обов'язкові орієнтири на якісну продукцію. Тому останнім часом проблема розвитку м'ясної промисловості і накопичення вітчизняного ринку високоякісною та масово доступною м'ясною продукцією стає все більш актуальною.

Виробництво м'яса та м'ясопродуктів – один із важливих напрямів харчової промисловості України. Його розвиток залежить від вирішення ряду проблем, а саме поліпшення якості м'ясної продукції та формування конкурентного вітчизняного ринку м'яса та м'ясопродуктів. Вирішенням цього питання займалися такі дослідники, як О.В.Мазуренко, М.В.Місюк, О.А.Галич та інші, але на ринку м'яса та м'ясопродуктів України ще залишилось багато невирішених питань.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є аналіз та вивчення проблеми задоволення потреб населення м'ясною продукцією України та формування ринку

м'яса та м'ясопродуктів.

Основним завданням дослідження є проаналізувати формування сировинної бази та її вплив на розвиток м'ясопереробного виробництва в Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

М'ясна промисловість – одна із найбільш масштабніших галузей харчової промисловості, її розвиток залежить від багатьох факторів. Забезпеченість сировинною базою є одним з найвпливовіших важелів для виробництва м'яса та м'ясопродуктів, а саме наявність великої рогатої худоби, вирощування свиней, розвиток вівчарства і птахівництва. До недавнього часу вітчизняні споживачі віддавали перевагу свинині, але в минулому дуже розвинене свинарство (особливо у Вінницькій, Полтавській, Черкаській, Запорізькій, Миколаївській та Херсонській областях, у приміських зонах Києва, Харкова, Одеси і Львова) поступово занепадає. Отже слід простежити динаміку поголів'я тварин та птиці за 1990-2007 рр. та за 9 місяців 2008 року (табл.1).

З даних таблиці 1 видно, що м'ясна промисловість щоразу все більше не додержує свинини. Аналогічна ситуація із яловичиною за на 1 жовтня 2008 року чисельність великої рогатої худоби порівняно з даними попереднього місяця зменшилась на 104,9 тис. голів або на 1,8 % і склала 5797,7 тис. голів (1 вересня 2008 року – 5902,6 тис. голів). Але це скорочення було не на однаковому рівні по всіх регіонах України: найбільше зменшення поголів'я спостерігалось в Донецькій області на 3,3 % , а найменше в Харківській області на 0,3%. Якщо порівняти дані на 1 жовтня 2007 року то загальна чисельність великої рогатої худоби в Україні скоротилась на 549,8 тис. голів або на 8,7 % (вересень 2007 року – 6347,5 тис. голів).

Таблиця 1

Динаміка поголів'я тварин та птиці за 1990-2007 рр. та за 9 місяців 2008 року

вид	31.12. 1990	31.12. 1995	31.12. 2001	31.12. 2002	31.12. 2003	31.12. 2004	31.12. 2005	31.12. 2006	30.09. 2007	31.12. 2007	30.09. 2008	У % до 09.2007
ВРХ, тис. голів	24623	17557	9421	9108	7712	6903	6514	6175	6347,5	5491	5902,6	93
У т.ч. корови	8378	7531	4918	4716	4284	3926	3635	3347	3256	3096	3049	94
Свині, Тис. голів	19427	13144	8370	9204	7322	6466	7053	8055	8167	7020	6942	85
Птиця, млн. голів	246,1	149,8	136,8	147,4	142,4	152,8	162,0	166,5	196,7	169,3	211,3	107

Джерела[1,2,3]

Найбільша кількість великої рогатої худоби за даними Держкомстату на 1 жовтня 2008 року базується у таких областях: Вінницькій – 405,7 тис. голів; Львівській – 365,9 тис. голів та Запорізькій – 138,6 тис. голів. Співвідношення між поголів'ям ВРХ у господарствах населення та сільськими господарствами за серпень 2008 року склало 31:69.

На 1 жовтня 2008 року поголів'я свиней по Україні нараховувалось 6,942 млн. голів, що на 0,9 % більше порівняно з серпнем місяцем 2008 року (6,881 млн. голів). Але приріст свиней був нерівномірним в залежності від регіону: значне збільшення чисельності голів свиней спостерігалось в господарствах Хмельницької та Чернігівської областях на 3,2%, а найбільше зниження зафіксовано в Херсонській області – 3,4%.

Якщо порівняти вересень 2008 року з аналогічним періодом 2007 року можна відмітити приріст поголів'я свиней в таких областях: Закарпатській на 2,2%; Львівській – 1,9% та Рівненській – 1,6%. У всіх інших областях України було відмічено скорочення чисельності голів свиней: найбільше зафіксовано в Миколаївській (35,8%) та Житомирській (32%). Отже, порівняно з 2007 роком у 2008 році поголів'я свиней у всіх категоріях господарств зменшилось на 15,8%, а співвідношення між поголів'ям свиней в господарствах населення та сільгоспвиробників склало 60:40.

За офіційними даними, чисельність поголів'я птиці у всіх категоріях господарств на 1 жовтня 2008 року нараховувало 206,904 млн. голів, що на 2,1% менше чим в попередньому місяці (вересень 2008 року – 211,342 млн. голів). Порівнюючи 2008 рік (211,342 млн. голів) з 2007 роком (196,748 млн. голів) поголів'я птиці збільшилось на 14,59 млн. голів або на 5,2%. Ріст чисельності птиці характерний для чотирьох областей, причому найбільші темпи спостерігаються в Полтавській області (5,7%). А найбільше скорочення птиці відмічено в Запорізькій області – 7,9%. За даними на 1 жовтня 2008 року найбільша кількість домашньої птиці у всіх категоріях господарств спостерігалась в наступних областях: Київській – 21877 млн. голів; Дніпропетровській – 17,387 млн. голів; Донецькій – 15,012 млн. голів та Черкаській – 15,811 млн. голів. Найменша кількість птиці зафіксовано в господарствах Чернівецької області (3,784 млн. голів). Співвідношення між поголів'ям птиці в господарствах місцевого населення та сільськогосподарських підприємствах на 2008 рік складало 56:44.

Отже слід простежити динаміку реалізації продукції тваринництва на переробні підприємства за 1990-2007 роки та за 9

місяців 2008 року і порівняти (табл. 2):

Таблиця 2

Надходження продукції тваринництва на переробні підприємства за 1990-2007рр. та за 9 місяців 2008 року, тис. т

	1990	1995	2001	2002	2003	2004	2005	2006	09.2007	2007	09.2008	У % 2008 до 2007
Худоба та птиця (у живій вазі)												
Надійшло всього у тому числі від	4609	1118	389	477	575	432	489	1088 ¹	1820,19 ¹	1330 ¹	1893 ¹	104
Сільськогосподарських підприємств	4314	872	205	219	271	249	280	349	595,1	411	922,4	155
Господарств населення	295	236	176	248	297	178	200	244	581,2	289	970,6	167
Інших господарських структур	-	10	8	10	7	5	9	29	59	54	60	102
Із загального обсягу за видами												
ВРХ	-	828	301	393	440	314	335	378	420	433	105,5	25
Свині	-	132	51	70	113	99	108	199	288	285	137,4	47
Птиця	-	44	27	3	10	10	38	505	605	604	887	147

¹ – включаючи власну вироблену продукцію переробними підприємствами
Джерела [1,2,3]

З даних таблиці 2 простежується хвилеподібний характер щодо реалізації продукції тваринництва, але продукція птиці займає поки що найкращу позицію. У вересні 2008 року порівняно з попереднім місяцем реалізація продукції тваринництва та птиці за всіма категоріями сільськогосподарських підприємств в Україні збільшилось на 13,6% і склало 212,7 тис. т (в серпні 2008 року – 187,2 тис. т). За період січень-вересень 2008 року по всіх категоріях господарств було реалізовано 1893 тис. т продукції тваринництва та птиці, а саме найбільші обсяги реалізації спостерігалися в господарствах Київської (211,7 тис. т) і Черкаської (205,7 тис. т) областях і найменше всього було реалізовано у Миколаївській області -25,9 тис. т. Якщо порівняти жовтень 2008 року з аналогічним періодом 2007 року реалізація продукції в середньому зросла на 0,4%, причому найбільший ріст відбувся в Черкаській (43,3%) та Дніпропетровській (12,6%) областях. Значне скорочення реалізованого поголів'я тварин та птиці зафіксовано в Миколаївській області на 21,5% та Одеській на 21,6%.

Виходячи з проаналізованих даних обсяг продажу великої рогатої

худоби за вересень 2008 року досяг 21,243 тис. т та середній рівень закупівельних цін складав 9271,9 грн/т. Лідерами продажу ВРХ за всіма видами реалізації були такі області: Чернігівська – 14,025 тис. т; 9396,8 грн/т та Київська – 14,477 тис. т; 8997,3 грн/т. Основні обсяги продажу великої рогатої худоби у вересні 2008 року йшли на м'ясопереробні комбінати – 62,8 тис. т від загального обсягу за середньореалізаційною ціною 10319,6 грн/т. Всього за 2008 рік за даним напрямком реалізації було продано 105,5 тис. т великої рогатої худоби. Також ВРХ продавали через ринки, приватні магазини та палатки, а саме у вересні 2008 року на рівні 10,4% за середньою ціною 9839,8 грн/т та всього за 2008 рік було продано 18,7 тис. т худоби.

Обсяг продажу свиней переробним комбінатам у вересні 2008 року складав 61,5% від загальнореалізаційного обсягу за середньою ціною 13278,7 грн/т. та в цілому за 2008 рік було реалізовано через м'ясопереробні підприємства 137,4 тис. т свинини. Також свинина продавалась через ринки, приватні магазини, палатки, а саме у вересні 2008 року було реалізовано 61,5% від загального продажу за середньореалізаційною ціною 10615,2 грн/т.

Щодо птиці то основними постачальниками стали: Київська (131,788 тис.т; 9108,7 грн/т) та Черкаська (131,604 тис. т; 9628,3 грн/т) області. Реалізація птиці переробним комбінатам нараховувала 11,3% від загального обсягу за середньореалізованою ціною 9257,6 грн/т. Всього було продано 57,9 тис.т. продукції. Домашня птиця була реалізована також через ринки, приватні магазини та палатки загальним обсягом 30,5 тис. т (у вересні 2008 року – 5,5% від загального продажу за середньореалізаційною ціною 611,3 грн/т).

На споживчих ринках України в основному реалізується охолоджене м'ясо тваринництва і птиці. Такий вид як м'ясо заморожене використовують м'ясопереробні підприємства, тому слід розглянути динаміку реалізації мороженого м'яса та виробництва ковбасних виробів (табл. 3).

Аналізуючи дані таблиці 3, ми бачимо тенденцію зниження продукції яловичини мороженої та свинини і в той же час підвищення реалізації ковбасних виробів та птиці мороженої. Обсяг реалізації м'ясопродуктів за вересень 2008 року складав 78725 т, що перевищує на 11,2% рівень попереднього місяця (серпень 2008 року – 70791т). Для багатьох видів м'ясних продуктів у цей період спостерігається підвищення, а саме у вересні 2008 року порівняно з аналогічним періодом 2007 року загальний рівень виробництва м'яса збільшився на 2,5%.

Таблиця 3

Реалізація м'ясопродукції мороженої та ковбасних виробів, за 2003-

2007рр. та 9 місяців 2008 року

Вид	31.12.2003	31.12.2004	31.12.2005	31.12.2006	30.09.2007	31.12.2007	30.09.2008	У % 09.2008 До 09.2007
Яловичина, тис. т	97,9	57,0	50,1	43,9	50,19	61,5	26,3	52
Свинина, тис. т	18,9	13,9	18,0	25,4	24,5	24,0	21,85	89,2
Птиця, тис. т	38,5	39,8	57,9	90,5	90,1	90,1	94,5	104,9
Вироби ковбасні, тис. т	271	332	309	301	325	330	338	104

Збільшилось виробництво ковбасних виробів у вересні 2008 року порівняно з попереднім місяцем на 7,5%, а порівняно з вереснем 2007 року ріст склав 4%. Проаналізувавши обсяги виробництва яловичини мороженої за вересень 2008 року порівняно з 2007 роком простежується зниження продукції на 47,6%, хоча при співвідношенні вересня 2008 року з серпнем місяцем цього ж року спостерігається підвищення на 47% (вересень 2008 року -2639 т; серпень 2008 року – 2203 т). Аналогічна ситуація зі свининою мороженою: підвищення спостерігається на 48,1% між вереснем та серпнем 2008 року, а порівняно з вереснем 2007 року зниження на 10,8%. В найкращому стані серед м'ясної продукції знаходиться виробництво м'яса птиці, а саме за вересень 2008 року порівняно з попереднім місяцем збільшилось на 19,2% і склало 6167 тис. т (серпень – 5175 тис. т), а порівняно з серпнем 2007 року збільшилось на 4,9%. Виходячи з цього ми бачимо, що в 2008 році порівняно з 2007 роком підвищились обсяги виробництва ковбасних виробів та м'яса птиці, а виробництво свинини та яловичини замороженої залишається на досить низькому рівні.

Тому вітчизняні м'ясопереробні підприємства потребують імпортової сировини для завантаження власних виробничих потужностей (таблиця 4). Імпорт основних видів м'яса і м'ясопродуктів в Україну за вересень 2008 року нараховував 59,102 тис. т – це порівняно з серпнем 2008 року на 17,4% менше, але все таки у 2008 році порівняно з 2007 роком обсяги імпорту м'ясопродуктів в Україну зросли на всі види продукції.

Постачання імпортової замороженої яловичини за вересень місяць 2008 року порівняно з попереднім збільшилось на 39,7%, а порівняно з аналогічним періодом минулого року підвищилось в три рази. Вагомим постачальником замороженої яловичини в Україну в серпні 2008 року була Бразилія – 69%, надходження також були з Австралії (19%), Угорщини (10%) та Литви (2%). Середня ціна імпортової яловичини на кордоні складала 1210,1 дол/т. Найбільший об'єм імпорту яловичини був зафіксований в грудні 2005 року на рівні 7241,6 т.

Таблиця 4

Імпорт основних груп м'ясопродуктів в Україну за 2007-2008 роки

Продукція	Найбільші країни експортери	Серпень 2008 рік, тони	Вересень 2008 рік, тони	Вересень 2008 рік, тис. дол	Всього за 2008 рік, тон	Всього за аналогічний період 2007 року, тон
0201 – яловичина охолоджена	Угорщина	17,5	55,7	151,8	106,8	0,5
0202 – яловичина заморожена	Бразилія	1526,6	2132,3	2580,4	11979,6	6930,0
0203 – свинини свіжа, охолоджена або заморожена	Польща	25081,2	27715,2	68914,5	125535,6	41825,0
0207 – м'ясо та харчові продукти домашньої птиці свіжі, охолоджені або заморожені	США	42450,1	26575,8	45402,8	186295,0	108595,0

1601 – ковбасні вироби	Білорусія	1554,9	1300,2	2441,9	10097,0	5925,0
1602 – м'ясні консерви	Росія Польща	933,7	1323,7	3423,9	7993,5	51082,5
Всього		71563,95	59102,84	122915,27	342007,50	214358,00

Ще на початку 2008 року спостерігається ріст імпорту свинини в Україну, зростає також і середня ціна м'яса свинини. Найвагоміший вклад по постачанню свинини займає Польща – 37%, трішки меншим було постачання з Бразилії(25%) та Німеччини (21%). А головним постачальником м'яса птиці в серпні 2008 року були США – 61%, також надходила продукція з Німеччини(10%), Нідерландів (9%), Угорщини (5%), Бельгії (4%), Великобританії (4%) та ін. Середня ціна імпортного м'яса птиці у вересні 2008 року складала 1708,4 дол/т.

Виходячи з того, що вітчизняні м'ясопереробні підприємства не в змозі задовольнити різномайття потреб свого споживача існує попит на імпортні ковбасні вироби та м'ясні консерви. Слід відмітити, що ковбасні вироби імпортувалися до України у вересні 2008 року порівняно з серпнем 2008 року на 16,4% менше і склали 1300,2 т, а в співвідношенні з 2007 роком простежується тенденція до зростання в 1,5 рази (вересень 2007 року – 509,4 т). Частка імпорту ковбасних виробів як і в попередньому місяці склала 2,2%. За офіційними даними, імпорт м'ясних консервів за вересень місяць нараховував 1323,7 т, порівняно з попереднім місяцем постачання даної продукції збільшились на 41% (серпень 2008 року – 933,7 т), а в порівнянні з аналогічним періодом минулого року – зменшились на 63,7% (вересень 2007 року – 3651 т). Середня митна вартість імпорту м'ясних консервів складала 2586,6 дол/т. Вагомі постачання були з Росії (20%) та Польщі (54%), також імпортувався товар із Білорусії, Бельгії, Бразилії, Угорщини та Німеччини.

Важливим фактором для розвитку тваринництва та птахівництва України є формування оптимальної кормової бази. В умовах глобальної фінансової кризи, недосконалого механізму фінансування сільськогосподарської галузі, відсутність фінансових ресурсів неодмінно призведе до зменшення обсягів оптимально збалансованих кормів (зелені корми). А отже зменшаться обсяги і до того невеликої сировинної бази м'ясної промисловості. Таким чином, для підвищення та поліпшення сировинної бази виробництва м'яса та м'ясопродуктів в Україну імпортують також живих тварин. А саме у вересні 2008 року здійснювався імпорт тварин по групах. Загальна сума імпортного постачання коней складала 675,6 тис. дол. (Бельгія, Німеччина), свиней -3,357 млн. дол. (Данія, Угорщина, Польща, Німеччина) та птиці -5,344

млн. дол. (Угорщина, Німеччина, Литва, Словачія, США, Франція та ін.).

Також слід відмітити залежність виробництва м'ясної промисловості від платоспроможності вітчизняного покупця. Досліджуючи даний аспект можна відзначити, що в 2008 році порівняно з попередніми роками 2006-2007 платоспроможний попит населення знизився на 25-40%. За даними Держкомстату у 2007 році порівняно з 2006 роком ціни на м'ясо та м'ясопродукти зросли на 34,8 %, а в 2008 році порівняно з 2007 роком на 35,9% (ціни знизились тільки на м'ясо птиці -13,6%). Важливим показником пропозиції м'яса та м'ясопродуктів є споживання м'ясних продуктів на одну особу. Згідно даних Держкомстату склалася така динаміка (рис. 1).

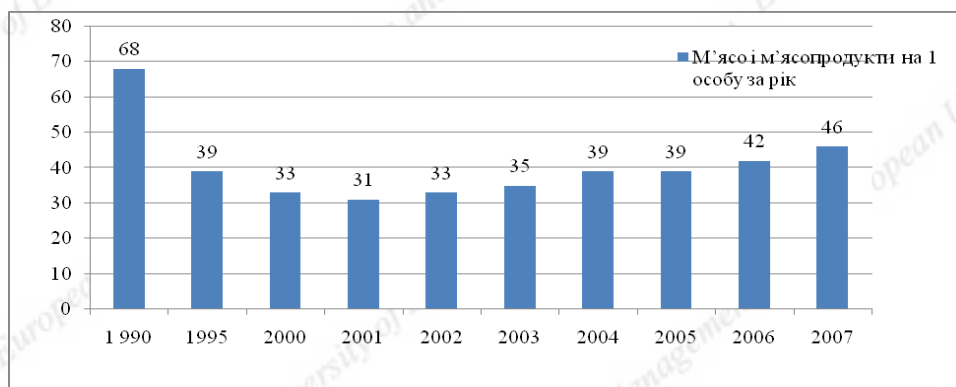

Рис. 1. Споживання м'яса та м'ясопродуктів на одну душу населення в Україні, кг

Враховуючи той факт, що в Україні показнику споживання м'яса і м'ясопродуктів на душу населення включає також тваринні жири та шпик, а не тільки пісне м'ясо (світовий рівень – обрахування тільки пісного м'яса), можна зробити висновок, що українці дотепер далекі від світового рівня, особливо розвинутих європейських країн (табл. 5)

Таблиця 5

Світове споживання м'яса та м'ясопродуктів на душу населення, кг/рік

Географічний регіон	2005	2006	2007	2007 до 2006, %
Світ	39,5	40,1	40,6	101,2
Розвинуті країни	65,4	66,1	66,8	101,1
Країни, що розвиваються	30,9	31,5	32,1	101,9

Джерело: FAQ (2007 рік)

Якщо в 2007 році в Україні 46 кг/рік (цей показник зріс порівняно з минулим роком), то в Польщі – 78 кг/рік, Німеччині 86 кг/рік, а Нідерланди (180кг/рік). Цей факт свідчить про значну обмеженість потреб вітчизняного споживача по відношенню до європейського рівня. Аналогічна ситуація склалась протягом останніх десяти років з виробництвом м'яса в Україні, яке зменшилось у 8-12 разів. Така тенденція спаду виробництва м'ясної продукції є загрозою продовольчої безпеки країни. У 2007 році виробництво м'яса та м'ясопродуктів на одну душу населення складало – 50 кг, що перевищило світовий показник (36,6 кг), але порівняно з іншими країнами світу менше у декілька разів. Наприклад, у Франції його виробляють 111,0 кг, в Угорщині – 110,1, у США – 130,5, Бельгії – 164,8, Нідерландах – 189,6, а в Данії – 377,4 кг.

ВИСНОВКИ

Виробництво м'яса та м'ясопродуктів є важливою складовою харчової промисловості України, а його розвиток залежить від вирішення ряду проблем:

- 1) забезпечення вітчизняного тваринництва кормовою базою;
- 2) селекціонування череди;
- 3) оптимізація асортименту виробництва м'ясопереробної продукції вітчизняного виробника;
- 4) безпосередня участь держави у щодо підвищення добробуту населення.

Зменшення виробництва м'яса і м'ясопродуктів позбавляє населення найцінніших продуктів харчування, а від того значно залежить демографічна ситуація, добробут населення, тривалість його життя, міцність здоров'я, працездатність та рівень загального професійного розвитку.

SUMMARY

The article investigated the formation of the raw material base and its impact on the development of meat-processing production in Ukraine.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Статистичний щорічник України за 2005 рік. 2. Статистичний щорічник України за 2006 рік. 3. Статистичний щорічник України за 2007 рік. 4. Мясное дело. – № 11. – 2008 // Ринок мяса и мясных продуктов Украины // стор. 44-53. 5. FOOT&DRINK // № 3. – 2008 // Алла Федай «С мясом хорошо, без мяса не очень» // стор. 12-25. 6. FOOT&DRINK // №9 -2008// Алла Федай «Война войной, а колбаса по расписанию»// стор. 12-22.